

PANNONIA KÖNYVTÁR

SZERKESZTI:

DR. GORKA SÁNDOR

66.

ADALÉKOK
A MODERN MAGYAR
PÉNZÜGYI KÖZIGAZGATÁS
KIALAKULÁSÁHOZ

IRTA

DR. EREKY ISTVÁN

PÉCS, 1943.

Felelős kiadó: Dr. Gorka Sándor.

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT.
A nyomdáért felelős: Mészáros József igazgató.

A modern magyar pénzügyi jog alapjait az abszolutizmus rakta le. A magyar kodifikátorok egyszerűen lemásolták az abszolút korszak császári nyílt parancsait és egyéb rendeleteit s a magyar törvényhozás minden lényegbe vágó változtatás nélkül ezeket az osztrák másolatokat tette meg magyar törvényekké, vagy pedig az osztrák eredeti jogforrásokat érvényben hagyta, illetőleg — amint a magyar törvényhozás mondani szokta — törvényesítette. Sokszor azonban még ennyit sem tett. Több olyan pénzügyi jogforrásunk volt tehát, amelyre vonatkozólag a törvényhozás egyszerűen az elmélet embereire bízta, hogy ezen a magyar állam szuverénitásával össze nem egyeztethető idegen jogforrások kötelező erejének kérdését megoldják és kötelező erejüket a magyar szokás jogalkotó erejével magyarázzák meg. Ez a nemzeti szempontból siralmas helyzet, amely szerint a szuverén magyar állam burkoltan vagy nyíltan, de tűrte a saját területén idegen jogforrásoknak vagy ezek másolatainak uralmát, — a Wekerle-féle egyenes adóreform általános indokolása szerint az egyenes adókat illetőleg negyven esztendőnél hosszabb ideig maradt fenn; — s „habár Ausztria már teljesen átreformálta azt az elalvult adórendszert, amelyet a XIX. sz. közepe táján Magyarországra is kiterjesztett, — a magyar egyenes adók még 1909-ben is túlnyomóan a régi osztrák adórendszer itt felejtett maradványai voltak.“ Változás ezen a téren csak 1909-ben állott be, amikor WEKERLE SÁNDOR lerakta az önálló magyar egyenes adórendszer alapjait. De az Ő nagy reformjai közül is *egynek* nagyon különös sors jutott osztályrészül. A *nyilvános számadásra kötelezett vállalatok* megadóztatásáról szóló régi törvényünk megengedte, hogy a vállalatok az általuk elért tiszta nyereségből bizonyos *leírásokat és tartalékolásokat eszközöljenek*; — az *egyéb adókkal* már megrótt jövedelmeiket pedig a vállalati adó alól mentesítette. A régi törvény legfontosabb alapelve azonban az volt, hogy a vál-

latalati adó fizetésénél az *üzleti eredményt* kell elfogadni s azt, hogy ez az eredmény *miképpen* jött létre: az *adókirovő hatóságok nak kutatniok nem szabad*. Az üzleti eredmény *érinthetlensége* teljesen a vállalatok tetszésére bízta a *rejtett tartalékok* létesítését. A vállalatok kihasználták a részükre biztosított lehetőséget és így történt, hogy a vállalatok s ezek sorában például a nagy részvénytársaságok közel negyven esztendőn át tiszta nyereségeik nagy részét e rejtett tartalékok és leírások útján a megadóztatás alól kivonták, úgy, hogy a nagy vállalatok negyven éven át aránytalanul kevés adót fizettek. Ezt a lehetetlen helyzetet, amely a nagytőke vállalatai számára *minimális* megadóztatást biztosított, — WEKERLE SÁNDOR próbálta megszüntetni. De a nagy vállalatok hét esztendőn át, az első világháború kellős közepéig ki tudták eszközölni, hogy a törvényhozás a rájuk vonatkozó reformok életbeléptetését minden elfogadható ok nélkül elhalasztotta.

Hogy tényleg így volt, kitűnik a következőkből:

A magyar államnak 1906-ban a hét legfontosabb állami egyenes adóból 220,000.000 korona bevétele volt. A Wekerle-féle egyenes adóreform nem arra törekedett, hogy ezt a bevételt s vele együtt az egyenes adók terhét növelje, hanem arra, hogy az adók terhét 20 millió K-val csökkentve, a fennmaradó 200 millió koronát az addiginál igazságosabban és arányosabban ossza szét egyrészt az *ugyanazon egyenes adót* fizető adóalanyok között s másrészt a *különböző egyenes adókat fizető társadalmi rétegek* között. Minthogy ezt a célt a régi adórendszer fenntartása mellett elérni nem lehetett, — a Wekerle-féle adóreform mindössze a földadó törvényt hagyta érvényben, de lényeges módosításokkal, egyébként egy teljesen új adórendszert vezetett be. Az új rendszer legfőbb célja az adótörvények általános indokolása szerint arra irányult, hogy: „levegye a terhet azok vállairól, akiknél a teher aránytalanul súlyos volt s akikre az igazságtalanul nehezedett s átvigye oda, ahova nemcsak az igazság követelményekép kellett átvinni, hanem ahol azt az illető nagyobb teherviselő képességénél fogva könnyebben el is bírta.“ Ebből önként következett a Wekerle-féle reform egyik *fő irányelve*, hogy t. i. „*a legszegényebb néposztályok*, amelyek legnehezebben viselik az adót, — *ez alól lehetőleg mentesíttessenek*.“ „Evégből elsősorban az I. és II. osztályú kereseti adót, valamint a kereseti adó minden osztályánál a családtagok külön adóját szüntette meg; — másodsor leszállította a túlságosan magas adókulcsokat azért, hogy az adóalapok kinyomozásánál a valóságon messze alul maradó nagyobb jövede-

lem is megfelelőbb mértékben kerüljön adó alá; — harmadsorban pedig az általános jövedelmi pótdadó helyett fokozatos jövedelmi adót létesített, hogy így a tárgyi adózáson nyugvó addigi adórendszert a személyes adózás modern rendszerével egészítse ki.“

Ami a földadótörvény módosítását illeti, a régi törvény szerint: az adókulcs két részből tevődött össze, t. i. a 17.1 %-os földadóból s a 8.4 %-os földtehermentesítési járulékból. S ezen *túl magas adókulcs* révén *igazságtalanul* és aránytalanul terhelték meg a földadó alanyait két okból. Először, mert a földadó-kataszterben a tiszta jövedelmi fokozatoknál az idők folyamán beállott eltéréseket nem vezették keresztül s az osztályba sorozásnál és a földbirtok termőképességének becslésénél elkövetett tévedéseket nem igazították ki; — s másodsor, mert a művelési ágban beállott változásokat, t. i. azt, hogy erdőket irtottak ki és sokkal több jövedelmet hozó szántóföldekké, — vagy a szántók egy részét még több jövedelmet hozó szőlőkké alakították át stb., a kataszterben nem tüntették fel. A Wekerle-féle adóreform *egységes* földadókulcsot léptetett életbe, s ezt a régi 25.5 % helyett 20 %-ban állapította meg; — de ugyanakkor, midőn az adókulcsot közel egyötödével leszállította, a földadó kataszter kiigazítását is elrendelte. S mivel a kiigazítás révén a katasztert összhangba hozta a valósággal, mert a szőlőt többé nem mint szántót, s ezt nem mint erdőt adóztatták meg, — minden remény meg volt arra, hogy akiknek teherbíró-képessége a művelési ágban beállott változások következtében *növekedett*, a jövőben *több kataszteri jövedelem* után *több földadót fognak fizetni* s így az államnak a földadóból származó bevétele *az adókulcs leszállítása ellenére sem fog lényegesen csökkenni*. A Wekerle-féle reform tehát leszállította ugyan a földadó kulcsát, s arányosabban osztotta szét a földadó terhét, de a földadóból *származó bevételt továbbra is régi magasságában iparkodott fenn tartani*.

S ugyanezt a célt akarta elérni a *házaadónál* is. A régi házaadó törvény legnagyobb fogyatkozása abból állott, hogy kétféle házaadót különböztetett meg, t. i. házbéradót és ház osztályadót; — s hogy míg Ausztriát kivéve, seholsem voltak olyan magas házbéradó kulcsok, mint nálunk, addig a magyar ház osztályadó aránytalanul enyhébb volt, mint a magyar házbéradó s a különbség országos átlagban 266 %-ot tett ki; — a házbéradó legmagasabb s a ház osztályadó legalacsonyabb tétele között pedig a különbség egészen 700 %-ig emelkedett. Ez az óriási eltérés a kétféle házaadó súlyosságában — roppant igazságtalan és aránytalan adóz-

tatást vont maga után. Jelentéktelen kisközségekben „a véletlen játéka, vagyis egy-két nagyobb úrilakásnak a vele kapcsolatos földbirtokkal együtt való bérbeadása elég volt ahhoz, hogy a községben létező összes lakrészek számának csekélységénél fogva, az egész helység a ház osztályadó első fokozatából egyszerre a 15 %-os általános házbér adó alá kerüljön; — a véletlen ok megszűntével pedig ismét a korábbi állapot restitucionaldjék.“ A véletlen ezen játékaival szemben *állandóan* igazságtalan és aránytalan adóztatást vont maga után az a körülmény, hogy az Alföld nagy városaiban a külterületeket is figyelembe véve, a lakrészek többsége nem volt bérbeadva, itt tehát általános házbéradóról szó sem lehetett; — s viszont a Felvidéknek és a Dunántúlnak sokkal kisebb, de kultúraltabb városaiban általános házbéradót kellett fizetnie azért, mert itt a lakrészek többsége bérbe volt adva. Ennek az Alföld nagy városaiban az volt a szükségképi következménye, hogy a bérbeadott házak házbéradója ugyanazon egy város területén, több száz %-kal volt nagyobb, mint a bérbe nem adott házak házosztályadója; — az Alföld és a Felvidék, vagy a Dunántúl városai szempontjából pedig az volt a szükségképi következmény, hogy míg az Alföld nagy városaiban a bérbe nem adott házak tulajdonosai házosztályadót, addig a Felvidék és a Dunántúl városaiban a bérbe nem adott házak tulajdonosai házbéradót fizettek, ami 300—400 % különbséget jelentett az utóbbiak rovására. Minthogy a Wekerle-féle reform a házadóból származó bevételt csökkenteni nem akarta, a cél csak arra irányulhatott, hogy a házadó terhet a jövőben az adóalanyok között igazságosabban és arányosabban ossza szét. S ezt a célt részint azzal érték el, hogy éles megkülönböztetést tettek az egyes községek területének különböző részei, az ú. n. házadóközrözetek között, részint azzal, hogy a vidéken a régi 15 %-os egységes házbéradó kulcs helyett 14, 11 és 9 %-os kulcsot alkalmaztak, — s úgy e háromféle adókulcsnak, valamint a házosztályadó három fokozatának alkalmazásánál is az adóközrözetekből indultak ki.

Minthogy a ház- és földbirtok adóterhe lényegesen nem változott s minthogy a törvényhozás az egyenes adókból származó 200,000.000 korona bevételt csökkenteni nem akarta, — világos volt, hogy a tőkekamat és a járadék adó alanyainak s a III. osztályú kereseti adó helyébe lépett általános kereseti adó alanyainak a jogszabályok szerint *túlságosan nagy adóterhét* elviselhetőbbé tenni s ebből a célból ezen két adó kulcsát leszállítani csak akkor lehetett, ha a törvényhozás a *nyilvános számadásra kötelezett vállalatok-*

adóját teszi súlyosabbá. A Wekerle-féle reform ezt a célt azzal akarta elérni, hogy szabatosabban határozta meg a vállalatok adóköteles üzleti jövedelmét s a vállalatokat az üzleti költségek és az adó helyes megállapítása érdekében pontos és részletes kimutatások beterjesztésére kötelezte; — az adókivetést laikus bizottságok helyett a pénzügyigazgatóságokra bízta; — a vállalati adót három év helyett évenként vetette ki; — s megengedte, hogy a pénzügyi közegek — az üzleti titkok tiszteletben tartása mellett — a vállalatok üzleti könyveibe is betekinthessenek.

Ami *aránytalanság* a különböző egyenes adókat terhelt társadalmi rétegek között még *ezek után is fennmaradt*, azt a Wekerle-féle reform egy olyan új adónem, t. i. a *jövedelemadó* útján iparkodott kiküszöbölni, amely az összes egyenes adók alanyaira kiterjedt s mint személyi adó a létminimumot érintetlenül hagyta, az ezen felüli tiszta jövedelmeket pedig progresszíve adóztatta meg.

Az adóteher *arányos és igazságos* szétosztásának tehát *két nélkülözhetetlen feltétele* volt: egyrészt bizonyos egyenes adók kulcsainak, illetve terhének enyhítése a vállalati adó terhének *súlyosbbitása árán s másrészt a jövedelemadó kiterjesztése az összes egyenes adóknak, tehát a vállalati adónak az alanyaira is.* A vállalatok azonban e két feltétel egyikét sem akarták s ugyancsak ellene fordultak a Wekerle-féle reformnak a III. o. kereseti adó alanyai is. Midőn tehát a Wekerle-kormány 1910 januárjában lemondott s a pénzügyminisztérium vezetését LUKÁCS LÁSZLÓ vette át, a törvényhozás — a földadó törvény novellájától, s a házadóról és a közadók kezeléséről szóló s már életbe léptetett törvényektől eltekintve, — Wekerle Sándor többi négy adótörvényének életbe léptetését 1913. január 1-ig elhalasztotta. Az elhalasztás oka az 1910. évi III. törvénycikk miniszteri indokolása szerint az volt, hogy „az 1910. január 1-től 1912. augusztus 12-ig tartó költségvetésen kívüli állapot miatt az egyenes adókat rendes időben kivetni nem lehetett, az adóbehajtások szüneteltek s az évnek még hátralévő részét az 1910. évi adók kivetési és beszedési munkálatai veszik majd igénybe; — nincs tehát idő a Wekerle-féle adóreformnak nyugodt s a személyzet teljes munkaerejét egymagában igénybe vevő végrehajtására.“ *Ez az indokolás teljes egészében tarthatatlan volt.* Mert amint a Wekerle-féle adótörvények végrehajtása tárgyában 1912-ben, 1914-ben és 1916-ban kibocsátott pénzügyminiszteri rendeletek igazolják — az adóreformok életbeléptetése az életbelépés napját megelőző esz-

tendőben mindössze azt tette szükségessé, hogy az egyenes adók végrehajtási utasításait kibocsássák, — 1,250.000 korona költséggel új személyzetet alkalmazzanak, — az új adókra vonatkozó népszerű ismertetéseket szétosztassák, s egyéb kisebb jelentőségű előkészületeket tegyenek.¹ Mindezen előkészületek csak a központban t. i. a pénzügyminisztériumban idéztek elő lényeges munkatöbbletet; — ami azonban a beszédessel és kivetéssel foglalkozó személyzetet illeti, ennek a reformok végrehajtása az életbelépés napja előtti esztendőben, vagyis 1910-ben számbavehető külön munkát nem okozott. De tarthatatlan volt az életbeléptetés elhalasztásának indokolása azért is, mert egy későbbi hivatalos kijelentés az elhalasztást teljesen másképp okolta meg. Az 1914. évi LXVI. t. c. javaslatának tárgyalásakor a képviselőház pénzügyi bizottsága hozzájárult a Wekerle-féle jövedelemadó ideiglenes és részleges életbeléptetéséhez, de csak azzal a képtelen feltétellel,² „hogy a jövedelemadó kivetése szempontjából gyűjtött, vagy bevallott adatokat, a megállapított adóalapot, a kereseti adó harmadik osztályának kivetése során felhasználni nem szabad; az 1914. évi ideiglenes adókísérletnek tehát a kereseti adóhoz semmi köze nem lehet; — mert óva intenénk a kormányt attól, hogy ily kapcsolat által, amely az 1909. évi X. t. c. — t. i. a Wekerle-féle jövedelemadó törvény — életbeléptetését is két ízben akadályozta meg, úgy a kereseti adó alanyait megfélemlítse, mint az új ideiglenes adó t. i. a jövedelemadó alanyait elriassza.”³ A pénzügyi bizottság szerint tehát nem az obstrukció volt az oka annak, hogy Wekerle legfontosabb reformját, t. i. a jövedelemadóról szóló törvényt s vele együtt Wekerlének az általános kereseti adóra, a tőkekamat adóra és a vállalatok kereseti adójára vonatkozó, ugyancsak fontos reformját két ízben is elhalasztották, hanem az, hogy a *harmadosztályú kereseti adó alanyai, t. i. az ügyvédek, orvosok, mérnökök, haszonbérlok, iparosok, kereskedők stb. a Wekerle-féle reform következményeitől megriadtak* s tudva, hogy az 50—60 % -kal leszállított adókulcs ellenére is 4 millióval többet kell fizetniük kereseti adóban, mint azelőtt, — a valóságos tiszta jövedelem kikutatásától félték s ezért eszközölték ki, hogy Wekerle törvényei közül a törvényhozás négynek az életbeléptetését elhalassza. Ez

¹ V. ö. 1912. évi LXVI. t. c. miniszteri indokolását.

² Képtelen volt a feltétel azért, mert törvényes lehetőséget nyújtott két egymástól eltérő vallomás tételére.

³ Milleniumi Törvénytár, 1914. évi kötet, 509. oldal.

az indokolás azonban csak részben felelt meg a valóságnak. 1912-ben ugyanis TELESZKY JÁNOS beterjesztette a Wekerle-féle adótörvények módosítására vonatkozó javaslatát. A képviselőház pénzügyi bizottságának jelentése szerint a Teleszky-féle javaslat célja nem arra irányul, hogy a Wekerle-féle adóreformon lényeges változtatásokat eszközöljön, hanem csak arra, „hogy némely kirívó rendelkezést kiigazítson s intézkedéseit részben kiegészítse és helyesebb formába öntse, részben pedig új és igazságosabb rendelkezésekkel cserélje ki.”⁴ Kérdés már most, hogy ezen új és igazságosabb rendelkezések kiknek és mily mértékben kedveztek? Kiknek és mily mértékben volt tehát hasznuk abból, hogy 1910-ben a Wekerle-féle adótörvényeket elhalasztották? Az általános kereseti adó alanyaira s a vállalatokra nézve egyaránt előnyös volt az elhalasztás, mert a régi törvények hatályban maradása esetén a valóságnak megfelelő adóalapot kinyomozni nem lehetett. Ettől eltekintve, azonban az általános kereseti adó alanyainak nem lehetett hasznuk az elhalasztásból, mert bármennyire igaz, hogy a Teleszky-féle módosítás az ő adókulcsukat leszállította, — ezzel szemben azonban az általuk fizetendő évi adónak maximális kontingensét minimális kontingenssé alakította át, a maximumot több, mint egy millió koronával felemelte s a minimális kontingens el nem érése esetén megengedte az adókulcsok 33 %-os emelését.

Ha abból indulunk ki, hogy a reformok elhalasztását azoknak kellett kieszközölniök, akiknek nemcsak az elhalasztásból, hanem ezen felül az 1912. évi LIII. t. c. megalkotásából is hasznuk volt, — akkor világos, hogy az elhalasztást a nagy vállalatoknak kellett kieszközölniök. Lássuk tehát, micsoda előnnyel járt a Teleszky-féle módosítás a vállalatok szempontjából? A Wekerle-féle jövedelemadó törvényjavaslatának miniszteri indokolása szerint: „A pénzügyintézetek versenye mellett a betéti kamat adót végeredményben maguk a pénzügyintézetek viselik; — ha tehát a Wekerle-féle reform a tőkekamat adó kulcsát 10 %-ról 5 %-ra szállítja le s ezzel az állam bevételeit 6,300.000 koronával csökkenti, — ez a nagyszabású adómérséklés tulajdonképpen a pénzügyintézeteknek juttatott olyan kedvezményt jelent, amelyet az arányos teherelosztásnak s az államkincstár érdekeinek megvédése szempontjából más úton, legalább részben ellensúlyozni kell.” Ez volt az oka annak, hogy a javaslat: „a jövedelemadó alapjának megállapításánál a befizetett alaptőke bizonyos %-át levonni nem engedte.”

⁴ Milleniumi Törvénytár, 1912. évi kötet, 570. oldal.

A törvényhozás azonban nem fogadta el a javaslat álláspontját s nemcsak azt a kedvezményt adta meg a pénzüzeteknek, hogy a tőkekamat adókulcsát 5 %-kal, adóterhüket pedig 6,500.000 koronával leszállította, — hanem teljesen indokolatlanul megengedte azt is, hogy a befizetett alaptőkének 3.5 %-át az összes vállalatok s ezek sorában a pénzüzetek adóköteles tiszta nyereségéből is le lehessen vonni. A vállalatok azonban ezzel sem elégedtek meg s követelték, hogy az adóköteles tiszta nyereségből a vállalatok tulajdonában lévő tartalékok 3.5 %-át is le lehessen vonni. Bár e követelés teljesítése a kincstárra káros volt, — a pénzügyminiszter 1912-ben mégis a követelés teljesítését javasolta. S ezt az 1912. évi LIII. t. c. miniszteri indokolása szerint azért tette, „mert a tartalékalapok is alaptőke jellegével bírnak; — s mert a pénzüzetek követelésének nem teljesítése esetén a Wekerle-féle reform hatása abban nyilvánulna meg, hogy a vállalatok az alaptőke felemelését a tartalékoknak erre a célra való felhasználásával rendelnék el s így a tartalékalapok az adó csökkentése érdekében fokozatosan részvénytőkévé alakulnának át, ami a vállalatok szoliditásának és fejlődőképességének feltételeit sértené.”⁵ Csakhogy bármily előnyös volt a vállalatokra nézve a Teleszky-féle módosítás, a vállalatok ezzel az újabb engedménnyel sem elégedtek meg. 1913-ban tehát — bár Teleszky a Wekerle-féle adótörvények valamennyi végrehajtási utasítását közzétette s az életbeléptetés érdekében minden szükséges előkészületet megtett,⁶ — a törvényhozás a Wekerle-féle adótörvényeket az 1913. évi V. t. c. útján újból elhalasztotta. S mivel más elfogadható indokot nem tudott felhozni, indokolásul „az általánosan megnyilvánult közóhajtás és arra hivatkozott, hogy a Wekerle-féle adótörvények életbeléptetésének elhalasztása ellen pénzügyi aggályokat sem lehet felhozni, „mert bevételeink a régi egyenes adótörvények alkalmazása mellett is jelentékenyen kedvezőbben fognak alakulni s a többlet megkönnyíti a *külpolitikai helyzet bizonytalansága folytán megnövekedett hadügyi kiadások fedezését, amiről különben másképp kellene gondoskodni.*“ 1913-ban tehát a *külpolitikai helyzet any-*

⁵ Milleniumi Törvénytár, 1909. évi kötet, 164. és 1912. évi kötet, 581. oldal.

⁶ 1912-ben tette közzé a tőkekamat és járadékadóról, a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok kereseti adójáról, az általános kereseti adóról, a jövedelemadóról szóló Wekerle-féle törvények végrehajtási utasításait: 1912. évi Rendeleték Tára II. k. 1308—1446; — 1590—1683; — 2262—2490. old.; több mint félezer oldalon.

nyira megrosszabbodott, hogy háborútól kellett tartani s a hadügyi kiadásokat emelni kellett. A törvényhozás mégsem ragadta meg a kedvező alkalmat, hogy az új adótörvényeket, különösen a jövedelemadó törvényt életbeléptesse; — s a világtörténelem egyik legnagyobb háborújának küszöbén az általánosan megnyilvánuló közóhajra hivatkozott avégből, hogy az új adótörvények életbeléptetését másodízben is elhalassza.

Ami már most, ezt az általánosan megnyilvánult közóhajt illeti, — a tőkekamat és járadék adó alanyai nem óhajthatták a rájuk vonatkozó új törvény elhalasztását, mert az semmiféle rájuk nézve kedvezőtlen változást elő nem idézett.

Az általános kereseti adó alanyainál a helyzet már bonyolultabb volt. A Wekerle-féle reform s annak 1912-i novellája ugyanis a régi harmadosztályú kereseti adó alanyaira vonatkozólag az adókulcsot lényegesen leszállította; — s a képviselőház pénzügyi bizottsága 1909-ben mégis azt a különös dolgot volt kénytelen megállapítani s ez megisméltődött 1913-ban is, hogy az adónak 50–60 %-os mérséklése nem örömmel, hanem a legnagyobb aggodalommal töltötte el az adóalanyokat; — mert nem az adókulcs leszállítását nézték, hanem azt, hogy az adóvallomások szabályozása következtében *kevesebbet lehet a keresetből letagadni, mint eddig.*“ A pénzügyi bizottságnak brutálisan őszinte megállapítása szerint ugyanis *„az adóéltitkolás sehol sem volt oly általános, az adóerkölcs sehohsem mutatkozott egészen a bűnösségig oly lazának, mint a harmadosztályú kereseti adónál.*“ A pénzügyi bizottság szerint: *„ha azon jövedelmek alapján kellene megítélnünk a nemzet keresetképességét, amelyeket a harmadosztályú kereseti adó alanyai adóalapul bevallottak, — kétségbe kellene esnünk a nemzeti munka meddősége miatt; — ha pedig a nemzet erkölcsi felfogására abból akarnánk következtetést vonni, hogy mikép járnak el az adóalanyok a kereseti adó bevallása körül, úgy a legsiralmasabb ítéletet kellene mondanunk.*“ Az adóstatisztika adatai szerint ugyanis 439.974 olyan egyén volt az országban, akik harmadosztályú kereseti adót fizettek; de ezek közül mindössze 5.2 % fizetett 2000 koronát meghaladó kereset után adót; — voltak olyan közjegyzők, ügyvédek és bankárok, akik 200–300 korona évi jövedelmet vallottak be, s ezután adóztak; — s országos átlagban az adózás céljaira bevallott jövedelem fejenként 360 korona 66 fillér, vagyis a pénzügyi bizottság szerint *oly csekély volt, „mintha a nemzet egész kereső osztálya koldulásra volna ítélve; mert annyi jövedelme sincs, amennyiből legnélkülözhetetlenebb szükségleteit*

ki lehetne elégíteni.“ Ezért helyezkedett a főrendiház pénzügyi bizottsága arra az álláspontra, hogy az általános kereseti adó reformjára vonatkozó *panaszokat meghallgatni* nem lehet s „*az adó-erkölcsiség* emelése követeli, hogy a Wekerle-féle reform, amely a régi harmadosztályú kereseti adó lehetetlenül magas adókulcsát egyenesen az *adómorál emelése* érdekében szállítja le 50—60 %-kal, — *törvény erejére emelkedjék.*“ De ha erkölcsi szempontok követelték a törvény megalkotását, akkor ugyancsak erkölcsi *szempontok követelték azt is, hogy a törvényhozás semmiféle közóhajra ne hallgasson s a törvényt mennél előbb életbe léptesse.*

Ami a harmadik reform, t. i. a jövedelemadóról szóló törvény életbeléptetésének elhalasztását illeti, — a régi általános jövedelmi pótagó a legnagyobb mértékben igazságtalan volt. Egyrészt azért, mert mindenki fizette, aki valamely más egyenes adót fizetett s másrészt azért, mert 30—40 %-kal emelte az összes egyenes adók terhét, s ép ezért az adózók s a társadalmi rétegek között már eredetileg is fennállott *aránytalanságokat szükségképpen tovább fokozta.* Az új jövedelmi adótörvény szintén kimondja ugyan, hogy jövedelmi adót mindenki köteles fizetni, aki egyéb egyenes adót fizet; de igazságosabb, mert *létminimumot* állapít meg s azokat, akiknek 800 koronánál nagyobb jövedelmük nincs, a jövedelemadó fizetése alól mentesíti; — a létminimum felett pedig behozza a *progresszív adóztatást* úgy, hogy a maximális kulcs 5 %. Ennek a törvény indokolása szerint az lesz a következménye, hogy a jövedelmi adó az adóztatás terén fennálló *aránytalanságokat* kiküszöböli. A túlságosan megadóztatott földbirtok adóterhe pl., vagyis a földadó és a jövedelmi adó együttesen 12.000 korona valószínűs tisztán jövedelmen alul kisebb lesz, mint eddig volt; — a házbirtok adó terhe pedig bármilyen nagy jövedelem mellett is enyhébb lesz, mint volt az általános jövedelmi pótagó korában; — s általánosságban az összes többi adóalanyok óriási nagy többségének adóterhe is kisebb lesz, s csak az igen nagy jövedelmekkel rendelkező törpe kisebbség adóterhe fog súlyosbodni. Mivel a szociális igazság is ugyanezt követelte, — világos, hogy a jövedelemadó életbeléptetését sem lett volna szabad a *mamutjövedelmekkel rendelkező törpe kisebbség* óhajára elhalasztani.

A valóságban a tőkeamat és járadékadóról, az általános kereseti adóról és a jövedelemadóról szóló törvényeket és a Wekerle-féle törvények novelláját t. i. az 1912. évi LIII. törvénycikket mind csak azért halasztották el, hogy *feltűnés nélkül elhalaszthassák a vállalatok kereseti adójáról szóló törvény életbeléptetését.* A vál-

lalatokra vonatkozó régi törvény idejében ugyanis, ha lehet még az általános kereseti adónál is botrányosabb adóeltitkolások és egyéb visszaélések fordultak elő a vállalatoknál. Az 1909. évi VIII. törvénycikk indokolása szerint: „akárhány vállalat a kereskedelmi törvény 199. §-ában foglaltakon túl nem részletezte a jövedelmeit és kiadásait; nem brutto, hanem netto mérleget adott; s emiatt az adóköteles jövedelem részletes kidolgozására hiányzott a kellő támpont.“ „Sőt ha a mérlegben az adómentes jövedelem jutott túlsúlyra, több esetben az adókiivetés is elesett“; — vagyis a részben adómentes, részben adóköteles vállalatok — *„egyetlen egy fillér adót sem fizettek azért, mert nem az adókiivető közegek döntöttek az adómentesség kérdésében, hanem maguk az érdekeltek“*. S betetőzte mindezt az indokolás szerint az a lehetetlen helyzet, hogy *„a vállalatok nyereségének túlnyomó része évek óta adómentes értékpapíroknak az adóköteles üzleti nyereségből levonható kamataiból állott s ezen a réven még nagy pénzügyintézeteink is majdnem egészen kivonták magukat az adózás alól.“* Ép ezért a Wekerle-féle reform három rendszabályt iktatott törvénybe: először megengedte, hogy a pénzügyi közegek a vállalatok üzleti könyveibe betekintsenek, a tiszta nyereség nagyságát kinyomozhassák s az adómentesség kérdésében dönthessenek; — másodsor lényegesen emelte a vállalatok adóterhét azáltal, hogy tiszta nyereségüket a vállalati adón kívül *jövedelmi adóval* is megróttá; — s harmadsor fenntartotta ugyan azt a szabályt, hogy a vállalatok az értékpapírok kamatjövedelme után vállalati adót fizetni nem tartoznak, de ugyanezt a jövedelmüket jövedelmi adóval róttá meg. Mivel az 1912. évi LIII. törvénycikk a vállalatoknak a tartalék-alapokra vonatkozólag előterjesztett kérelmét a fent már előadottak szerint teljesítette s mivel a vállalatoktól eltekintve az *összes többi adóalanyok óriási többségének érdeke s az adómorál egyaránt a Wekerle-féle reformok s az 1912. évi novella életbeléptetését követelték*, — világos volt, hogy a Wekerle-féle adótörvények közül a fentemlített *négy* törvény elhalasztásának csak egy oka lehetett, t. i. *a vállalatoknak az a törekvése, hogy valóságos tiszta nyereségüket kinyomozni s őket a minimális megadóztatást jelentő régi vállalati adón kívül külön jövedelmi adóval megróni ne lehessen*.

1914-ben azonban a világháború hatása alatt a jövedelem-adóról szóló Wekerle-féle törvényt ideiglenesen és részben, t. i.

⁷ Milleneumi törvénytár, 1909. évi kötet, 109. oldal.

a 20.000 koronán felüli jövedelmekre vonatkozólag életbe kellett léptetni. De bár az új adót a *legnemesebb hazafias* célra, t. i. a *hadsegélyezés* céljaira hozták be s bár a Wekerle-féle jövedelemadó törvény szerint jövedelmi adót a *vállalatoknak* is fizetniök kellett, — az 1914. évi XLVI. törvénycikk a *vállalatokat a jövedelmi adó fizetése alól felmentette*. S tette ezt a miniszteri indokolás szerint azért, mert „a jövedelmi adó behozatala nem az 1909-ben tervezett adóreform egyik szerves részeként, hanem csupán a tehetősebb egyéneknek különleges célokra való ad hoc megadóztatása végett régi egyenes adórendszerünk változatlan fenntartása mellett van tervbevéve“. *Ez az indokolás tiszta képtelenség*. Mert, ha a hadsegélyezés terhének kirovásánál a *tehetőség* volt az irányadó, akkor a *vállalatok voltak a legtehetősebbek*, akiket jövedelmi adóval meg kellett volna róni; ha pedig a régi adórendszer változatlan fenntartása volt a cél, akkor nemcsak a *vállalatokat kellett volna az új adó alól felmenteni*, hanem *mindenkit*, mert a *változatlanul fenntartott régi adórendszer mindenkire kiterjedt*. A lényeg az volt, hogy a vállalatokat az új adó alól *felmentették*, — a régi adórendszert pedig *fenntartották* azért, mert ez a vállalatokra kedvező volt.

A magyar törvényhozás ezt a képtelen helyzetet csak 1916-ban, a világháború vaskényszerének hatása alatt szüntette meg. Ekkor ugyanis a hadikölcsönök tőkeösszege már *6 milliárdra*, a kamatteher *pedig évenként több mint 360 millió koronára emelkedett*. S a pénzügyi helyzet egyenesen rákényszerítette a törvényhozást arra, hogy a *jövedelmi adót most* már a 10.000 koronán felüli *jövedelmekre vonatkozóan állandóan életbeléptesse*, — hogy a fundált jövedelmek kiegészítő adója gyanánt behozza a *vagyonadót*, — s hogy öt évi huza-vona után életbeléptesse Wekerlének a *vállalatok megadóztatására vonatkozó reformját* is, de az utóbbi reformot *két* lényeges módosítással. Az 1916. évi XXXIV. törvénycikk a vállalatok kereseti és jövedelmi adóját egy egységes adóvá foglalta össze s ezen a címen a vállalatok *jövedelmi adóját megszüntette*. Hogy az eképen támadt hiányt pótolja s a vállalatok nyereségében rejlő igen jelentékeny adóforrást nagyobb arányokban kiaknázhassa, — az 1916. évi XXVI. törvénycikk *javaslata* lényegesen fel akarta emelni a *vállalati adó terhét*. Ebből a célból *két rendszabályt* tervezett. Ezek közül az *egyik rendszabály* a vállalatoknak azt a kedvezményét akarta *megszüntetni*, mely szerint az értékpapírjaikból eredő bevételt, — ideértve bizonyos kivételekkel a más vállalatok részvényeiből vagy üzletrészeiből

eredő bevételt is — a *vállalati adó alapjából le lehetett vonni*. A pénzügyi bizottság azonban nem hagyhatta figyelmen kívül, hogy ez a kedvezmény a vállalatok üzletmenetére irányító befolyással volt, s hogy e kedvezménynek egyszerre leendő megszüntetése nemcsak méltánytalan, de közgazdaságilag is káros volna, még pedig éppen azon vállalatokra vonatkozólag, amelyek leginkább törekedtek saját tőkéjüket s a gondozásukra bízott tőkéket *feltétlen biztosítékot nyújtó értékpapírokban* elhelyezni. Kívánatosnak tartotta tehát a pénzügyi bizottság, hogy átmeneti időt statuáljanak s addig is a fixkamatozású értékpapírok állandóbb elhelyezésére való tekintettel a *betétekkel foglalkozó* intézetek betét- és értékpapír-állománya közt bizonyos *arányt* állapítsanak meg, amelyen felül az értékpapír-készlet jövedelme az adóalapból *továbbra is le legyen vonható*. Ezen az alapon mérsékelte a törvényhozás a javaslat rendelkezéseit olyformán, hogy az értékpapírok kamatjövedelméből csak a betétek 20%-át meghaladó, de 100%-át túl nem haladó részt szabad ezentúl az adóalapból levonni. A *másik rendszabályt* a törvényhozás teljes egészében elfogadta s ez abból állott, hogy a vállalatok tiszta nyereségét ezentúl nem a közönséges, hanem az ennél sokkal enyhébb, *réteges progresszio* szabályai szerint kell megadóztatni, aképpen, hogy a legmagasabb kulcs a régi legmagasabb kulcsnak kétszeresére, vagyis 10%-ról 20%-ra emelkedett.

A pénzügyminiszter 1916-ban a vállalatok kereseti adójából várható bevételt 36 millió koronára becsülte.

Ezt az összeget véve irányadóul, megállapíthatjuk annak az anyagi előnynek nagyságát, amelyet a vállalatok a Wekerle-féle reform elhalasztásával értek. Minthogy a törvényhozás a vállalatok adója címén 36 millió korona helyett 1911-ben 15 millió koronát s 1913-ban a legelső 2 milliárdos költségvetésben, vagyis gazdasági életünk virágzásának delelőjén 16,500.000 koronát irányzott elő, — a vállalatok előirányzott adóterhe 1911-ben 21 millió koronával, 1913-ban közel 20 millió koronával, 1911 január 1-től 1916 december 31-ig pedig összesen 113 millió koronával volt kevesebb, mint amekkora a Wekerle-féle reform szerint lett volna; — s ha figyelembe vesszük azt a veszteséget, amely a vállalatokat a tőkekamat adó elhalasztása miatt érte, — akkor a vállalatok előirányzott adóterhe *százhet millió koronával volt kevesebb, mint amennyit a Wekerle-féle reform szerint fizetniök kellett volna*. Törvényhozásunk tehát egy ilyen *hatalmas nemzeti ajándékot* adott a vállalatoknak akkor, amidőn 1913-ban a rendkívüli

*hadügyi kiadások fedezése céljából már 32,905.000 korona kölcsönt kellett felvenni. Az állam azonban nemcsak ezen 107 millió koronával károsodott. Sokkal nagyobb volt a kár az 1916. évi XXVI. törvénycikk javaslatára vonatkozó pénzügyi bizottsági jelentés szerint azért, mert a jövedelemadót, „ezt az igen kényes, szinte azt mondhatnánk *subtilis adónemet* nem úgy, mint más államokban, a *gazdasági virágzás* korában, s nem a teljes *közigazgatási apparátus igénybevétele* mellett, hanem a háború alatt egy nehezen funkcionáló — s a katonai behívások következtében csak — *töredekes közigazgatási* szervezetre támaszkodva léptették életbe.“ *Három békeesztendőnek gazdag tapasztalatai veszték el tehát* s álmodni sem lehetett arról, hogy a jövedelmi adóról szóló törvényt a *10.000 koronán aluli jövedelmekre vonatkozólag is, vagyis teljes egészében* életbe léptessék. A Wekerle-féle reform egyes törvényei azonban szervesen összefüggő egészet alkottak. S minthogy a jövedelmi adót csak részben léptették életbe, s a 10.000 koronán felüli jövedelmekre vonatkozóan az életbeléptetést 1916-ban is elhalasztották, — ez az újabb halasztás a *még életbe nem léptetett többi reform sorsára* is kihatott; — s törvényhozásunk az általános kereseti adóról szóló törvényt csak további hét évi késedelemmel a világháború befejezése után 1923 január 1-én léptette életbe; — a tőkekamat és járadékadó reformját pedig teljesen elejtette, s magát az adót 1924-ben illetékké alakította át.*

A Wekerle-féle *adóreform 12 éves kálvária járatása végzetesen nagy hiba volt a magyar törvényhozás részéről.* Hiszen 1913-ban az állam bevételei egy év alatt 220 millió koronával gyarapodtak; a világháború előtti 4—5 esztendő a *páratlanul nagyszabású gazdasági fejlődés korszaka volt*; — s a fejlődésnek és virágzásnak anyagi hasznait elsősorban és legfőképpen a vállalatok aratták le. Ha a törvényhozás tagjainak többsége *ki tudja magát vonni a vállalatok befolyása alól* s a Wekerle-féle egyenes adó reformokat már 1911. január 1-én életbeléptetik s ha a törvényhozás az új adótörvényeket nemcsak az adóteher *arányosabb* szétosztására használja fel, hanem arra is, hogy az állam bevételeit a maximumra *fokozza*, —, akkor a bevételi feleslegekből és kölcsönök segítségével a béke három utolsó esztendejében pótolni lehetett volna a honvédség, s részben a közös hadsereg és a haditengerészet felszerelésének hiányait s egy a technikai fejlettség magas színvonalán álló fegyveres erővel *lényegesen lehetett volna javítani esélyeinket a világháborúban.*

Sajnos azonban nemcsak törvényhozásunk tagjainak többségéről kell megállapítanunk, hogy *inkább szolgálták a nagyvállalatok, mint a nemzet érdekeit*; — *a liberális demokrata társadalmat is hasonló szellem hatotta át*, ha arról volt szó, hogy az összesség érdekében anyagi áldozatokat kell hozni: adót, illetéket, vámot kell fizetni. Hogy tényleg így volt ezt részint azok a hivatalos kijelentések bizonyítják, amelyeket az általános kereseti adó és a vállalati adó reformjainak előmunkálataiból idéztem, részint azok a tények, amelyeket társadalmunk *adómoráljáról* a tudományos kutatás állapított meg.

A rendi világban nálunk magasabbrendű adómorálról szó sem lehetett; — hiszen adót csak a jobbágyok fizettek s az adókivetés olyannyira gyarló és tökéletlen volt, hogy a jobbágyközségek országsszerte mindenütt félretették a szolgabírák és esküdtek kivétési munkálatait s a rájuk eső adót minden egyes község jobbágy-sága a maga paraszti esze szerint osztotta szét egymás között. Javulás az abszolút korszakban sem állhatott be; mert bármennyire emelhetne volna az adómorált az a tudat, hogy a közterhek viselésében *nemesek és jobbágyok egyaránt kötelesek résztvenni* s hogy az adózás egy *sokkal fejlettebb* rendszer szerint megy végbe, — a nagy változások hatását mind lerombolta az a tudat, hogy az adót *nem a saját hazánk, hanem egy elnyomó idegen hatalom, az osztrák császárság részére* fizetjük. Akkor, amikor az adóbevételek $\frac{1}{3}$ részét Magyarország területén csak katonai karhatalommal lehetett behajtani, akkor, amikor részint erre a célra, részint a magyarság fékentartására állandóan *120.000 főnyi idegen katonasággal kellett az országot megszállni*, — az adó nem fizetése, a finánc becsapása, ha nem is volt nemzeti erény, mint egyesek állítják, de semmiesetre sem volt olyan magatartás, amelyet a társadalom *elitált és erkölcsileg megbélyegzett volna*. Lényegesen javulhatott volna társadalmunk adómorálja 1867-től kezdve, amikor már az *adót saját hazánk részére* kellett fizetni. De a javulás távolról sem volt olyan nagyarányú, mint amilyennek lennie kellett volna. S ebben is a magyar törvényhozás, illetve a magyar kormány s a magyar társadalom voltak a hibásak. A magyar törvényhozás, midőn az osztrák adórendszert átvette, — teljesen tisztában volt azzal, hogy az adókra s az állam összes egyéb bevételeire vonatkozó törvényeket a fizetésre kötelezetteknek egy jelentékeny része csak akkor fogja tiszteletben tartani, ha erre őket *szigorú büntetések terhe alatt* rákényszerítik. A törvényhozás tehát 1868-ban, 1883-ban és 1909-ben *három ízben is felhatalmazta a kormányokat*

arra, hogy egy modern adórendszernek megfelelő *modern pénzügyi büntetőjogot* léptessenek életbe. A kormányok azonban semmit sem tettek. Ennek pedig az lett az eredménye, hogy a modern magyar adórendszer tiszteletben tartását az *1788-i harmincad rendtartás és az 1842-i harmincad hivatali utasítás szabályai szerint kellett kikényszeríteni*; egy olyan rég letűnt korszak *jövedéki büntetőjoga védte* tehát a magyar állam pénzügyi érdekeit, amelyben a modern adórendszernek nálunk még a csírái sem voltak meg: — s védte teljesen elavult eljárási szabályok szerint aképen, hogy a jövedéki kihágás elkövetésén rajtakapott vagy e miatt feljelentett egyéneknek egyenesen joguk volt arra, hogy a kincstárral egyességet kössenek.

A jövedéki eljárás egyik főszabálya ugyanis aképen szólt, hogy a nyomozás megkezdése után a jövedéki kihágás elkövetésével gyanúsított félhez kérdést kellett intézni, vajjon a legkisebb bírság lefizetésére hajlandó-e? S ha erre hajlandónak mutatkozott, az eljárást be kellett szüntetni. Ha tehát a fél látta, hogy a büntetés alól nem menekülhet, — akkor egyszerűen felajánlotta a bírságot és minden egyéb következmény alól menekült. S ezt a menekülést a pénzügyi közegek egyenesen előmozdították azért, mert a bírságokból jutalékot kaptak, s jutalékaik révén az egyességek létrejöttében érdekelve voltak; — az ő hatásukra kell tehát visszavezetni, hogy BALOGHY szerint az egyességek az eseteknek több, mint 50 %-ban létrejöttek s az állam büntető hatalma nem működhetett. Ha pedig az egyesség nem jött létre, mert a gyanúsított félnek reménye volt arra, hogy a körülmények megfelelő csoportosítása mellett a bíróság a kincstár megrövidítésére irányuló szándékot nem tudja megállapítani, s így nem fogja kimondani a büntethetőséget, — akkor szabad folyást engedeti a dolognak. S az eredmények azt mutatták, hogy a bíróságok, bármily nagy volt a jövedéki kihágások száma, elmarasztaló ítéletet csak ritkán hoztak; s ha olykor-olykor elmarasztaltak is valakit, megbecstelenítő büntetést akkor sem szabhattak ki.⁸

Abban azonban, hogy az állam büntető hatalma nem működhetett, vagy nem a kellő szigorral működött s éppen ezért abban, hogy az adómorál megfelelő színvonala nálunk kialakulni nem tudott, — nemcsak az elavult harmincad rendtartás és a harmincad hivatali utasítás, nemcsak a modern pénzügyi büntető jog megalkotására felhatalmazott kormányok, s nemcsak az ezek mulasz-

⁸ Vessd össze: DR. ANGYAL PÁL, Adócsalás, 4. oldal.

tásait elnéző liberális demokrata törvényhozás voltak hibásak, hanem hibás volt a *társadalom* is. BALOGHY GYÖRGY a budapesti büntetőtörvényszék nagynevű elnöke, a későbbi igazságügyminiszter, 1912-ben egy nagyszabású tanulmányban követelte az új jövedéki büntetőjog megalkotását. De ha a magyar társadalom többségét az adómorál illetőleg ugyanaz a *cinikus felfogás hatotta* át, mint BALOGHYt, — akkor legkevésbé sem lehet csodálkozni, hogy BALOGHY követelése nem teljesült s a *pénzügyi büntetőjog reformja további 30 esztendőn át váratott* magára. BALOGHY szerint ugyanis: „az adózók legnagyobb része — s itt az intelligencia sem tesz kivételt” — „mindíg hajlandó, sőt kész a jövedék csonkítására; — s ezt nyugodt meggyőződéssel, lelkiismeret furdalás és bűnbánat nélkül teszi; — mert ebben a tekintetben *erkölcsi érzéke eltompult*, mert nálunk *virtusszámba megy a finánc becsapása s mert*” — ez BALOGHY végső következtetése — „*adómorál nincs.*” De bármily megdöbbenítő legyen ez az állítás, még *megdöbbenőbb* az indokolása. Eszerint az adómorál kialakulása *nem is lehetséges*. Mert „ki ne tudná büntetőjogi szempontból, hogy lopni, vagy ölni nem szabad? De viszont ki bélyegezné fel az okiratot, ha nem volna a fel nem bélyegzésre *büntetés szabva?*” Világos tehát BALOGHY szerint, hogy „a pénzügyi jogszabályok nem gyökereznek az állampolgárok jogi meggyőződésében, rendelkezéseiket *nem szentesíti a közóhaj, sem az erkölcs, sem az életfelfogás.*” „Mert a vagyoni természetű közteherviselés lényegéből folyik, hogy *fizetni nem szeretünk.*” „A pénzügyi törvény ezért valóságos *jogászjog*: erejét és hatalmát nem az állampolgárok *jogi meggyőződéséből, nem a közóhajból, nem az erkölcsből, vagy az életfelfogásból, hanem önmagából meríti.*” BALOGHY álláspontjával szemben a következő egyszerű igazságot kell megállapítanom. Ha a magyar állampolgárok óriási többsége tudatában van annak, hogy igazságot szolgáltatni, a rendet fenntartani, határainkat a kültámadásokkal szemben megoltalmazni, iskolákról, kórházakról, s a földművelés, az ipar, a kereskedelem fejlesztéséről gondoskodni, egyszóval a *nép jólétét emelni anyagi eszközök nélkül emelni nem lehet*, s ha ebben a tudatban a túlnyomó nagy többség nemcsak lelkiismereti kötelességének tartja megfizetni, de *tényleg meg is fizeti azt, amivel az államnak adóban, illetékben, vámban stb. tartozik*, — akkor világos, hogy BALOGHYnak az adómorálra vonatkozó álláspontja tarthatatlan. *A közteherviselés épúgy erkölcsi kötelesség, mint a honvédelem* s az, aki kivonja magát a közterhek viselése, vagy a honvédelem alól, — épp úgy vét az egyéni és közmorál ellen, mint az, aki

átlépi a büntető törvénykönyvnek a lopásra vagy az emberölésre vonatkozó tilalmait. Eltérés az egyes egyenes adók közt csak annyiban van, hogy a valóságnak megfelelő *vallomás* az adóalany részéről bizonyos adóknál sokszor szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Ezért nem minősítette a törvényhozás eredetileg a jövedelem- és vagyonadó bevallásánál elkövetett tudatos és szándékos visszaéléseket adócsalássá s ettől az álláspontjától csak akkor tért el, midőn ezt az adóügyi irodák visszaélései kikényszerítették. Adócsalást ugyanis manapság a jövedelem- és vagyonadóra vonatkozólag csak az követhet el, aki üzleti könyveket vezet s ezeket szándékosan a valóságnak meg nem felelően úgy vezeti, hogy a pénzügyi hatóságot tényleg megtéveszti. Egyébként az, ami a többi adóknál adócsalás volna, — a jövedelem- és vagyonadónál csak jövedéki kihágás. Azt már most, hogy az erkölcsi kötelességnek fenntebb említett ez a tudata a magyar társadalom *minél nagyobb tömegeit s minél erősebben* hassa át, — a liberális demokrata korszak törvényhozása és kormányai megvalósítani nemcsak nem tudták, de hat évtizedes semmittevésükből kitűnőleg nem is akarták. A mi törvényhozásunk u. is a súlyosabb, vagyis a kincstárt tudatosan és szándékosan rövidítő pénzügyi bűncselekményeket csak az 1920. évi XXXII. t. c. életbelépte óta minősíti adócsalásokká s rendeli büntetni a drákói szigor álláspontjára helyezkedve, *elrettentő és megbecstelenítő büntetésekkel*; — s csak 1928-ban helyezte hatályon kívül a régi osztrák eredetű jövedéki büntetőjogot s helyettesítette, ha lényegileg nem is, de formailag magyar anyagi- és eljárási jövedéki büntetőjoggal. S valamint a WEKERLE alkotásain felépülő modern adórendszernek s ezen belül a bármely európai törvényhozás büszkeségére váló modern társulati adónknak életbeléptetését, — ugyanúgy a pénzügyi morál kialakítására irányuló modern pénzügyi büntetőjogot is annak a keresztény nemzeti és *szociális szellemtől* áthatott modern törvényhozásnak köszönhetjük, amely az egyéni érdeket feltétlenül alárendeli a közérdeknek és épúgy megköveteli a közmorál, mint ahogy megköveteli az egyéni morál parancsainak és tilalmainak tiszteletben tartását.⁹

*

⁹ BALOGHY GYÖRGY: A jövedéki büntető eljárásunk reformja; Adó és illetékügyi Szemle, 1912. évi évfolyam. U. a.: Jövedéki büntetőeljárásunk reformjához. Ugyanott, 1912—1913. évfolyam. MAHLER: Erkölcs és pénzügyek; Közgazdasági Szemle, 1925. évfolyam. ANGYAL PÁL: Adócsalás, 6—12.

A keresztény nemzeti és szociális szellem azonban nemcsak modernizálta a pénzügyi közigazgatási jognak az egyenes adókra s a pénzügyi büntető jogra vonatkozó részeit; — hanem a múlthoz képest fokozatosan érvényesítette a pénzügyi közigazgatás terén a szociális igazságot is akkor, midőn az adók terhét az adózók között a szociális igazságnak megfelelőbben osztja szét; — s épp ezért a természetes és jogi személyeknél figyelembe veszi a vagyon és a jövedelem rendeltetését és nagyságát s a természetes személyeknél ezen felül az ő egyéni körülményeiket, pl. a kort, a nős, vagy nőtlen állapotot s a háztartás tagjainak számát is.

A vagyontárgy szociális rendeltetését törvényhozásunk a következő esetekben veszi figyelembe:

1. Állandóan mentesíti a házadó fizetése alól a munkásság és a falusi népesség művelésére alakult egyesületek, pl. a gazda- és iparoskörök tulajdonában lévő épületeket, akkor, ha az egyesületek kizárólag tagdíjából tartják fenn magukat; állandóan mentesíti a gazdasági cselédházakat, a tanoncotthonokat, az árvaházakat, a napszámos- és zsellérházakat, a szegények, inségesek és hajléktalanok menhelyeit és tüdőbeteggondozó intézeteit, valamint az anya- és csecsemővédelem és a munkásbiztosítás céljaira rendelt épületeket.

2. Kisközségekben és legfeljebb tízezer lakosságú nagyközségekben kiveszi a százalékban megállapított házadó fizetése alól s mérsékelt adótételek fizetésére kötelezi a legszegényebb társadalmi rétegeket akkor, midőn két vagy egy szobából álló bérbe nem adott lakásaikat enyhébben adóztatja meg s a tételek megállapításánál figyelembe veszi egyrészt a községek lakóinak számát s másrészt azt, hogy a ház milyen anyagból, vályogból, földből vagy pedig más szilárd anyagból, kőből, vagy téglából épült? s hány szobából áll?

3. Mérsékli azoknak a házadóját, — mégpedig lakásonként minden gyermek után öt-öt %-kal, 6 gyermek után tehát 30 %-kal — akik lakásaikat kizárólag több gyermekes családoknak adják bérbe, és ebbeli elhatározásukat a magyar kir. adóhivatalnál nyilvántartásba vétetik; — s kisebb arányokban t. i. csak öt, hat, illetve tízszázalék erejéig mérsékli azoknak a házadóját, akik az előbb említett elhatározást előre ugyan nem jelentették be, de iga-

oldal. Az adómorál kialakulásának csak egyik feltétele a megfelelő pénzügyi büntető jog. Sok egyéb feltétele is van. Lásd az idézett munkákon kívül RAKOVSKY IVÁN-nak: Az adóerkölcs című tanulmányát. Magyar közigazgatás, 1945. évf., 3-5 szám.

zolni tudják, hogy házukban a lakók számának több mint 50, 60. illetve 70 %-a gyermek.

4. Az 1936. évi XXVII. t. c. 90. szakasza alapján három évi földadómentességben részesíti a telepések birtokait; — s az 1942. évi IV. t. c. alapján háromévi általános kereseti adó mentességben részesíti a kishaszonbérleket.

5. Állandóan mentesíti a társulati adó alól az állami és a municipál-szociálistikus alkotásait, t. i. a monopolisztikus állami közüzemeket, az államvasutakat s a törvényhatósági és községi vásárcsarnokokat, közvágóhidakat, vízvezetéket, csatornázási, szemétfuvarozási és közvilágítási vállalatokat.

Ezekkel az esetekkel ellentétben nem a vagyontárgy, hanem a *jövedelem* rendeltetését veszi figyelembe a törvényhozás akkor, midőn a szociális célt szolgáló jövedelmeket, t. i. a rokkantak ellátási díjait s a munkásbiztosító intézetektől kapott járadékokat és segélyeket az általános kereseti és a jövedelmi adók alól, — a családpénztárak által kifizetett gyermeknevelési járulékokat az alkalmazottak kereseti adója alól s a nyugdíj és segélyalapoknak, valamint a munkásjóléti és tisztviselői intézményeknek a társulatoktól kapott dotációját a társulati adó fizetése alól mentesíti; — s ugyancsak a jövedelem rendeltetését veszi figyelembe a törvényhozás akkor is, midőn a társulatoknál a tiszta nyereséghez hozzászámíttatni s megadóztatni rendeli azokat a kiadásokat, amelyeket a társulatok antiszociális, vagy legalábbis nem szociális célokra fordítottak. Ezen a címen kell a társulatoknál tiszta nyereségnek tekinteni és megadóztatni:

1. a vezető tisztviselők részére kifizetett összes szolgálati járandóságoknak azt a részét, amely a vállalat által összes tisztviselői részére ily címen kifizetett összegnek 15 %-át meghaladja; —

2. a reprezentációs kiadásoknak azt a részét, amely a vállalat természetével és terjedelmével arányban nem áll;

3. a vállalat által kifizetett nyugdíjaknak s a nyugdíj és segélyalapok dotációjának azt a részét, amely a vállalat természetével és terjedelmével, avagy a vállalat nyugdíjfizetési kötelezettségével arányban nem áll;

4. a kötelezettség nélkül teljesített ingyenes szolgálatok pénzbeli értékét, a rejtett nyereségjuttatásokat, a nem szociális célt szolgáló ajándékokat stb.

Ami a vagyon és jövedelem nagyságát illeti, ezt a törvényhozás akkor veszi figyelembe, midőn azon önálló kézműiparosokat, akik legfeljebb egy segédet és egy tanoncot, vagy segéd nélkül

legfeljebb két tanoncot tartanak, — nem százalékos általános kereseti adóval rója meg, — hanem adójuk nagyságát, aszerint, hogy milyen népes községben laknak, — a segédek és a tanoncok számára s az üzlet- és lakásbérenek alapulvételével mérsékelt adótételekben állapítja meg; — a hatvan éven felüli kézműiparosoknál ezen tételek felét írja elő mint adót; — az I. és II. osztályú hadirokkantakat pedig, valamint az ipart özvegyi jogon folytató nőket a segéd után fizetendő adótétel alól felmenti. S ugyancsak a vagyon és jövedelem nagyságát veszi figyelembe a törvényhozás akkor, midőn a megélhetéshez szükséges minimumot az adófizetés alól felmenti s a létminimumon felüli vagyont és jövedelmet nem arányosan, hanem fokozatosan adóztatja meg; — s midőn a nagy bruttó vagyonoknál s a nagyvállalatok társulási formáit használó adóalanyoknál előírja, hogy bizonyos minimális adót akkor is meg kell fizetniök, ha tiszta jövedelem, illetve tiszta nyereség nincs, vagy pedig feltűnően csekély.

Törvényhozásunk az egyenes adókat illetőleg létminimumokat eredetileg csak a jövedelem- és a vagyonadónál s az alkalmazottak kereseti és különadójánál állapított meg. Később azonban tovább fejlesztette a minimális jövedelmekre vonatkozó különleges elbánást részint úgy, hogy a jövedelemadó létminimumának hatását kiterjesztette, részint úgy, hogy két teljesen új létminimumot honosított meg.

Kiterjesztette a már meglévő létminimum hatását háromféleképen:

1. azokat, akiknek az évi tiszta jövedelme a 6000 pengőt túl nem haladja, a létminimumnak megfelelő első ezer pengő utáni 10 pengő jövedelmi adó alól mentesíti; —

2. azoknál, akiknek összes tiszta jövedelmük kevesebb, mint évi 1000 pengő, — az általános kereseti adóból, a földadóból és a házadóból az első két gyermek után 5—5, a második két gyermek után 7—7, a többi gyermek után 10—10 %-ot, hét gyermek után tehát 54 %-ot elenged és töröltet; —

3. az I—IV. járadékosztályba tartozó hadirokkantakat, hadiözvegyeket, hadiárvákat s a vitézségi érmek tulajdonosait *adókedvezményben részesíti*; — de csak akkor, ha az általuk fizetett házadó, földadó és általános kereseti adó együttes összege bizonyos *minimális összegeken* túl nem halad. A kedvezmény abból áll, hogy az együttesen 50 P-nél több adót nem fizető adózóknál a földadót, a házadót és az általános kereseti adót 10—30 %-kal, — a 100 P-nél nem több adófizetőknél pedig 5—20 %-kal mérsékli.

Az adótehernek ezen pusztá mérséklésével szemben két teljesen új létminimumot állapít meg a törvényhozás, illetve a kormány a *kishaszonbérlelőkre*, illetve a kisbirtokosokra vonatkozólag. A törvényhozás ugyanis azokat, akiknél az általuk bérelt földbirtok kataszteri tiszta jövedelme a 25 P-t túl nem haladja, — egyszersmindenkorra felmenti az általános kereseti adó fizetése alól, de csak akkor, ha túlnyomóan mezőgazdálkodással foglalkoznak s bérletük egy község határában terül el. A kormány pedig a földadót megtéríteni rendeli — a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alaptól — azon földbirtokosok részére, akiknek az egy község területén lévő összes földbirtokának kataszteri tiszta jövedelme a 100 arany koronát, szőlő esetében a 200 aranykoronát, vagyis a 252 pengőt meg nem haladja.¹⁰

Miután kimutattam, miképen veszi le törvényhozásunk az egyenes adók terhét egészben, vagy részben a legszegényebb társadalmi rétegek vállairól, — lássuk miképen hárítja át ugyanezt a terhet a tehetősebbekre s miképen osztja szét a természetes és jogi személyek között?

A törvényhozás a létminimumon felüli jövedelmet és vagyont nem ugyanazon *egy* kulcs szerint, tehát az adóalap emelkedésével arányosan, hanem aképen rója meg adóval, hogy az adóalappal együtt egy bizonyos határig az adókulcs is emelkedik. Az a tisztviselő pl., akinek havi jövedelme a 100 P-t túl nem haladja, alkalmazottak kereseti adója címén kb. $\frac{1}{2}$ %-ot, vagyis 40 fillért fizet; — az pedig, akinek 5000 P havi jövedelme van, nem $\frac{1}{2}$ %-ot, hanem 7.5 % kulcs alapulvétele mellett 224 P-t, vagyis harmincszor annyi jövedelem után *nem harmincszor annyit* fizet, hanem *ötszázhatvanszor* annyit.

Ha az adó %-át vesszük irányadóul, — a magasabb adókulcs a legalacsonyabbat a vagyonadónál tízszeresen, az alkalmazottak kereseti adójánál tizenötszörösen, a jövedelemadónál pedig ötven-szeresen múlja felül, még pedig aképen, hogy a magasabb adókulcsot mindig a jövedelem, vagy vagyon egészére kell alkalmazni. *Ezen esetekben tehát a progressio súlyosabb válfaja, t. i. a közönséges progressio érvényesül.*

Ha a természetes személyekkel szembeállítjuk a jogi személyeket, illetve a társulati adó alanyait, — akkor azt látjuk, hogy az altruista szövetkezetek s a korlátolt felelősségű társaságok nem

¹⁰ A megtérítendő összeg 1942-ben 14 millió pengőben volt előírva.

a progresszív, hanem az arányos adózás szabályai szerint adóznak s az adókulcsuk 10 %; — az állami, a törvényhatósági és a községi vállalatok ellenben a *társulati adót*, — az igazgatósági, felügyelőbizottsági, választmányi és végrehajtó bizottsági tagok, a napibiztosok és a felszámolók a *tantieme adót* és a vagyoadóra kötelezett összes társulatok a *társulati vagyoadót ugyanolyan közönséges progresszió* szabályai szerint tartoznak fizetni, mint amilyen progressziót láttunk a jövedelmi adó alanyainál. Eltérés mindössze annyiban van, hogy míg a természetes személyek progresszív adóinál a legalacsonyabb adókulcs 1%, ½%, illetve egy ezrelék, de viszont a legmagasabb kulcs a jövedelemadónál a legkisebb kulcsnak, t. i. az 1%-nak ötvenszereséig emelkedik, — addig a közületi vállalatok társulati adójánál a kezdőkulcs magasabb, t. i. 5% — viszont az emelkedés sokkal kisebb, mert itt a legnagyobb adókulcs a legkisebb adókulcsnak maximum *háromszorosára*, t. i. 15%-ra emelkedik.

S ennél is enyhébb a progresszív adóztatás a társulati adó eddig nem említett alanyainál, t. i. a részvénytársaságoknál, a részvényekre alapított betéti társaságoknál, a nem altruista szövetkezeteknél, a takarékpénztáraknál, a betétek elfogadására jogosított pénzüintézeteknél, a bányatársulatoknál s a közforgalmú vasutaknál. Ezeknél az adókulcs 16 %-tól mindössze 30 %-ik emelkedik, de nem aképen, hogy a fokozatosan emelkedő adókulcs *az egész adóalapot terhelné*, hanem aképen, hogy az adóalapot, vagyis a tiszta nyereséget *rétegekre* kell beosztani s a saját tőke 10 %-ának megfelelő *első* réteg után csak 16 %-ot, a saját tőke 5—5 %-ának megfelelő következő rétegek után pedig 2—2 %-kal többet, s a legutolsó réteg után, mint maximumot 30 %-ot kell társulati adó gyanánt fizetni.¹¹ *Ezen esetekben tehát a közönséges progresszió-nál sokkal enyhébb, t. i. az ú. n. réteges progresszió érvényesül.*

Mint hogy a társulati adó alanyainak egy részénél a progresszió teljesen hiányzik, a többiekénél pedig sokkal enyhébb, mint a természetes személyeknél, — kérdés, hogy a törvényhozás ezt az aránytalanságot miképen hidalja át?

Törvényhozásunk az áthidalást *három rendszabály* útján valósítja meg, jelesen a jövedelemadó alanyainál az adóterhet a családi állapot figyelembevételével mérsékli; — a jövedelemadó és

¹¹ A társulati vagyoadó kulcsa 2,5‰-tól 5‰-ig emelkedik a közönséges progresszió szabályai szerint.

társulati adónál egyaránt meghonosítja a minimális adóztatás rendszerét; — s a jövedelemadó alanyainak adóterhét maximálja.

Ami az *első helyen említett* rendszabályt illeti, — törvényhozásunk azt tekinti normálisnak, ha a természetes személyek családot alapítanak s háztartásukban legalább három családtagot tartanak el, t. i. a feleséget és két gyermeket. Az ilyen családi életet élő természetes személyek — aképen, hogy a családtagok jövedelmét adóztatás szempontjából a háztartás fejének jövedelméhez hozzá kell számítani — 1 %-tól 40 %-ig emelkedő rendes adótételű jövedelmi adót fizetnek. Akiknek csak egy gyermekük van, azok 5 %-kal, akiknek egy gyermekük sincs, azok 10 %-kal, — akiknek házastársuk sincs, azok 15 %-kal fizetnek több jövedelmi adót, mint amennyit a rendes adótétel szerinti jövedelmi adó kitesz; — akik pedig 30 évesek elmúltak s bár házasságra léphettek volna, mert nem tartoznak a nősülési tilalom alá eső egyházi személyek sorába, de mégsem léptek házasságra, — azok, pl. az agglégények 25 %-kal fizetnek több jövedelmi adót a rendes adótétel szerint fizetendő adónál. Ezeknél *tehát a legmagasabb adókulcs 50 %-ra emelkedhetik*. Míg a gyermekek hiányát, vagy számuk csekély voltát mindenkinél figyelembe kell venni, amikor a normálisnál súlyosabb adóztatásról, ú. n. felemelt adótételekről van szó, — addig a normálisnál enyhébb megadóztatás eseteiben a gyermekek, vagy az ő helyettük számításba vehető — t. i. anyagi támogatásban részesített nagykorú gyermekek és árva unokák — számát nem minden adóalanynál, hanem csak azoknál kell figyelembe venni, *akiknek az évi tiszta jövedelme a 12.000 P-t túl nem haladja*. Ezeknek a jövedelemadó alapjából ugyanis az első és a második gyermek után 200—200 P-t, a harmadik és negyedik gyermek után 300—300 P-t, a többiek után 500—500 P-t, — egy hétgyermekes családapánál tehát 7000 P-t kell levonni s az adótételt csak ezen csökkentett adóalapra szabad alkalmazni.

Ami a *második helyen említett rendszabályt* illeti, törvényhozásunk a természetes személyeknél a minimális adóztatásnak csak egy változatát honosította meg. Azok ugyanis, akiknek bruttó vagyona több, mint 500.000 P, — akkor is kötelesek jövedelmi adót fizetni, ha adósságuk kamatai a tiszta jövedelmet teljesen felemésztik, vagy feltűnően nagy részben emésztik fel, tiszta jövedelmük tehát nincs, vagy feltűnően kevés van. A minimális jövedelmi adó ebben az esetben a tiszta vagyon 2 ezreléke.

A társulati adó alanyainál a minimális adóztatás már jóval bonyolultabb.

A házrészvénytársaságoknál, a hasonló üzletkörű korlátolt felelősségű társaságoknál és részvényekre alakult betéti társaságoknál, továbbá a mező- és erdőgazdasági ingatlanon őstermeléssel foglalkozó társaságoknál a társulati adó *adóköteles nyereséghiánya esetén sem* lehet kevesebb, mint amennyi fizetendő lenne a jövedelem- és vagyonadóról szóló törvény szerint abban az esetben, ha a fent említett ingatlanok valamely *természetes* személy osztatlan tulajdonában volnának. Az iparvállalatoknál, biztosító vállalatoknál, közforgalmú vasutaknál, az öröklakásos részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél szintén meg van állapítva *adóköteles nyereséghiánya esetére is* a társulati adó minimuma s ez a saját tőkének, ill. a biztosítási díjbevételeknek 1, illetve 2 ezrelékétől 1 százalékáig terjedhet. A törvényhozás azonban nem elégzik meg azzal, hogy a fizetendő legkisebb adót állapítsa meg, hanem megállapítja a legkisebb adó legkisebb mértékét is, még pedig a következő okból. Törvényhozásunk nem akarja, hogy az adóalanyok a társulati adó alá eső társulási formákat indokolatlanul, esetleg abból a célból használják, hogy a természetes személyek súlyosabbnak hitt megadóztatása alól szabaduljanak; — épp ezért a társulati adó alanyaink egy bizonyos minimális összeget t. i. a korlátolt felelősségű társaságnak 200.— pengőt, a többi taxatív felsorolt társulati adóalanyoknak pedig 300.— pengőt társulati adó címén akkor is meg kell fizetniök, ha tiszta nyereségük oly kevés volna, hogy az azután kivethető minimális adó sem érne el a 200, ill. 300 pengőt. S ha a minimális adót, ill. annak legkisebb mértékét akkor is meg kell fizetni, ha tiszta nyereség egyáltalán nem volna, sőt akkor is, ha csak veszteséget lehetne kimutatni.

Ami a természetes és jogi személyek megadóztatása körüli aránytalanságokat illeti, — az *áthidalásukra* szolgáló *harmadik rendszabály* a jövedelmi adó és a társulati adó *járulékaival* áll összefüggésben.

Ezen járulékok közül három maga is lényegesen hozzájárul ahhoz, hogy egyenes adóink rendszerét szociális szellem hassa át. Ezek közül kettő, t. i. a betegápolási pótagó s a rokkantellátási adó, már régebben is megvolt; — a harmadik azonban, t. i. a nép- és családvédelmi adó, csak 1940-ben jött létre s célja egy olyan nép- és családvédelmi alap megteremtésére irányul, amely a leginkább támogatásra szoruló néprétegek gazdasági, erkölcsi és szellemi fel-emelésére, a megélhetésükben veszélyeztetett családok boldogu-

lásának megalapozására, házhozjuttatásra, áttelepítésre s különösen a sokgyermekes családok intézményes támogatására s a gyermekvédelem feladatainak megoldására törekszik. Az alap évi dotációja 1943-ban már 100 millió pengő s ebből egy részt az állami illetékek bevételeiből kap, t. i. kapja ezeknek 27%-át, — a többi bevételét az általános kereseti adó, a jövedelmi adó és a társulati adó terhére kivetett nép- és családvédelmi pótdóból kapja. A jövedelem adó alanyai rokkantellátási adó címén 10%-os, nép- és családvédelmi adó címén 20%-os járulékot, ezenkívül 19%-os hadfelszerelési adót, 60%-os rendkívüli pótlékot, következésképp beruházási hozzájárulás nélkül és rendkívüli vagyonaadó-pótlék nélkül is 109 százalék járulékot fizetnek. A társulatoknál a helyzet még súlyosabb, mert ezeknél a járulékok az alapadó 162.1%-áig emelkedhetnek. A járulékokban megnyilvánuló óriási megterheletésnek az az eredménye, hogy az 50%-os jövedelmi adót fizető adóalanyoknak tiszta jövedelmükből több, mint 100%-ot, a társulatoknak pedig a maximális kulcs alkalmazása esetén tiszta nyereségükből több mint 78%-ot kellene adóban kifizetni. Hogy az agyonadóztatás be ne következzen, illetve, hogy az adóterhek szempontjából a természetes és jogi személyek között fennálló aránytalanságokat kiküszöbölje, — a törvényhozás *a természetes személyek adóterhét maximálta*. Ha t. i. a kivetett jövedelmi adó és járulécai — a beruházási pótlékot és a rendkívüli vagyonaadót is hozzászámítva, — az adóalany tiszta jövedelmének 75%-át meghaladnák, — az adózó olyan mérvű arányos törléseket kérhet, hogy a jövedelemadó és járulékeinak együttes összege a tiszta jövedelem 75%-át meg ne haladja.

Abból, amit az együttes adóteher nagyságára és annak maximalására vonatkozólag elmondottam, világosan kitűnik, hogy a mi pénzügyi törvényhozásunkat és közigazgatásunkat is ugyanaz a szellem hatja át, mint amely a nemzeti szocialista Német birodalomban érvényesül. 1938-ban a 68 milliárd márkára becsült német nemzeti jövedelemből 18 milliárdot, vagyis 26.5%-ot kellett birodalmi, országos és községi adók alakjában a közösség számára kifizetni. Ki kellett fizetni aképen, hogy az adók együttes összege a legnagyobb jövedelmeknek és legnagyobb tiszta nyereségeknek 60—70%-át vitte el. Német felfogás szerint a gazdasági fejlettség mai fokán, a szociális szellemtől áthatott mai államban a nagy jövedelmeknek és a nagy tiszta nyereségeknek ez a rop-

pant megadóztatása az ára annak, hogy az egyéni tulajdon intézményét fenn lehet tartani.¹²

Mint hogy a törvényhozás által előíratni szándékolt együttes adóteher minálunk még a német adótehernél is magasabbra emelkedik, — pénzügyi szempontból a mi államunk is keresztény, nemzeti és szociális állam; — s mint ilyen, az első világháború előtti liberális demokrata korszakban ismeretlen nagy arányokban adóztat s a legnagyobb jövedelmek és nyereségek háromnegyed részét viszi el adók alakjában azért, hogy fenntarthassa az egyéni tulajdont s kiküszöbölhesse az egyéni tulajdonnal együttjáró nagy ellentéteket szegények és gazdagok között.

¹² O. BÜHLER: Lehrbuch des Steuerrechts, II. Bd., 15. és 617. oldal.

STELLER MÁRIA: Az 1942. évi állami költségvetés szociális vonatkozásai. Nép- és családvédelem. 1941. decemberi szám.

KOSINSZKY IMRE: Még egyszer az állami költségvetés. U. a. folyóirat 1942. áprilisi szám.

736_OGYK_000405637_03755754

Erekly István
Adalékok a modern magyar pénzügyi
közigazgatás kialakulásához
1943

<https://go.ogyk.hu/ogy01-000405637>

A digitalizálás az Országgyűlési Könyvtár Digitalizáló Műhelyében készült a "[DTT – Magyar Jogi Portál](#)" projekt (2017) keretében.

Attribution (CC-BY-4.0)

Nevezd meg!